

8. Demoner, utdrivning och omvändelsemetoder

Omvändelsemetoder är grundade i ett essentialistiskt antagande om att alla människor är födda med potentialen att utveckla heterosexuell attraktion och en könsidentitet som överensstämmer med den som tilldelats dem vid födseln (Ashley, 2020). Hbtq-personer anses lida av en destruktiv sexualitet som är möjlig att bota. Metoderna kan vara formella omvändelseprogram eller terapier, men vanligare är informella interaktioner som själavårdande samtal, samtal med personer i ledande befattningar, bönegrupper eller andra sammanslutningar inom församlingarna. Kärnan i såväl de formella som de informella metoderna är påtryckningar som syftar till att ändra eller undertrycka delar av sexualiteten eller könsidentiteten. Budskapet som förmedlas till hbtq-personer är att de är "trasiga" och "oacceptabla" inför Gud och därför i behov av andlig eller psykologisk läkning. Det finns ännu ingen forskning på omvändelsemetoder i en svensk kristen kontext. Internationella studier visar dock att det är vanligt att medlemskap och engagemang i kristna församlingar för hbtq-personer villkoras med att de antingen lever i celibat eller är villiga att underkastas någon form av omvändelsemetod (Ashley, 2020; Jones et al., 2021).

Under sommaren 2020 gav regeringen Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF) i uppdrag att sammanställa kunskap om unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseterapi. Uppdraget mynnade ut i rapporten *Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige*, publicerad under våren 2022. I rapporten definieras omvändelseförsök

som ”påtryckningar och tvång som syftar till att få någon att förändra, permanent dölja eller avstå från att leva i enlighet med sin sexuella läggning eller könsidentitet eller uttrycka kön på det sätt personen själv vill” (MUCF, 2022, s. 7). Rapporten utgörs av samtal med stödverksamheter, myndigheter och forskare, intervjuer med unga hbtq-personer, anonyma berättelser från unga hbtq-personer samt frågor i Nationella ungdomsenkäten, en återkommande undersökning MUCF skickar ut till unga i åldersgruppen 16–25. År 2021 skickades enkäten till ett slumpmässigt urval av 12 000 unga; svarsfrekvensen var 50 procent (5 997 svarande). 18 procent av hbtq-personerna i enkäten svarade att någon hade försökt att påverka deras sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. Sammantaget visar rapporten att det finns unga hbtq-personer som utsätts för påtryckningar och tvång som syftar till att få dem att förändra, dölja eller avstå från att leva i enlighet med sin sexuella läggning eller könsidentitet eller uttrycka kön på det sätt de själva vill. I juli 2022 tillsatte regeringen en utredning med syfte att ”analysera och redogöra för vilket straffansvar som i dag finns när det gäller s.k. omvändelseförsök, och ta ställning till om det straffrättsliga skyddet bör förstärkas och i så fall lämna nödvändiga författningsförslag”. Uppdraget ska redovisas den 1 juni 2023.²⁹

”Du kan be bort det, det går att bota”

Majoriteten av intervjupersonerna i den här studien vittnar om att det förekommer olika former av omvändelsemetoder i frikyrkorna idag. De vittnar om påtryckningar i bön, själavård och samtal, där de exempelvis blivit tystade, fått höra att det går att välja bort bi-/homosexualitet eller blivit uppmuntrade att bli ihop med en person av det andra könet. Personer med transerfarenhet har fått höra att det är emot Guds mening att genomgå en könsbekräftande behandling. Markus säger: ”Vissa från kyrkan kunde ringa och säga ’jag vill inte att du ska hamna i helvetet’. När skrev... ’du kan be bort det, det går att bota’”.

Strax innan Ulrika fyllde tolv deltog hon i ett läger anordnat av församlingen. Under lägret blev hon för första gången förälskad i en tjej: ”Jag var stressad under det här lägret. Jag skulle bli frälst och jag var tvungen att få bort det här”, säger hon. Hon pratade med en av ledarna och berättade att hon hade känslor för en annan tjej:

Ledaren la händerna på mig och bad för att jag skulle ledas in på rätta vägar och att jag skulle få styrka att stå emot frestelser som var av ondo och att Jesus skulle befria mig från onä tankar och tankar som skulle leda mig in på villovägar. Jamen mycket så här... väldigt tydligt att det är fel väg och att det här kan Jesus hjälpa dig med att stå emot. Och sen så gick jag bara in i att nu är jag frälst och helad. Klart!

Idag är Ulrika runt 40 och lever tillsammans med sin partner och sina barn. Då hon fick barn gick hon återigen med i en frikyrklig församling och var medlem under några år, men idag har hon helt brutit med kyrkan. Hon har inte heller längre någon kontakt med sin ursprungsfamilj. Ulrika arbetar med personer som blivit utsatta för hedersrelaterat våld. Som vi såg i förra kapitlet märker hon många likheter mellan sitt eget tidigare liv och de klienter hon möter. Hon reflekterar kring sin uppväxt och säger: "Det var ett sånt fördömande mot hbtq-personer, det var verkligen likställt med pedofili. Man pratade om det på samma föraktfulla... som att det var lika sjukt". Ulrika fortsätter:

Så jag tänker att det inte är undra på, att jag inte vågade komma ut förrän jag var 30 och knappt ens då. För jag var ganska säker på att jag skulle förlora min familj. Och sen har jag ju efteråt fått fejsa att vad är det för familj att förlora? Jag har aldrig haft någon familj, egentligen. Det har varit personer som jag har bott med som har varit ganska grymma. Det är inte kärlek. Däremot är det beroende, det har varit ett beroende. Du är ju i en beroendeställning som barn.

Ulrika säger att hon fortfarande har djupt förankrade känslor av att det är hon som "är fel" eller "agerar fel". Liksom flera av de andra informanterna ger hon uttryck för känslor av att ha agerat egoistiskt genom att vara öppen med sin läggning – och att den stigmatisering och det förtryck hon utsatts för därmed skulle vara hennes eget fel. Ulrikas erfarenheter av att personer inom församlingen ber, samtalar eller helar personen för att denne ska "befrias från onä tankar" och ledas bort från "det onda" är något hon delar med många av de intervjuade. Paula

berättar att det var flera i församlingen som bad för henne att hon skulle ”hitta rätt”:

Jag blev ihop med min första flickvän och hon följde till och med till kyrkan nån gång och alla hälsade ju snällt, men sen kunde de ju säga mellan fyra ögon att ”jag ber för dig”.

Charlotta: Ber för dig för att...?

Paula: Ja, att jag ska hitta rätt, eftersom homosexualitet inte är Guds vilja. Jag fick kassetband om predikningar om Guds vilja och sexualitet och det var jobbigt att få såklart. Inspelade predikningar om hur Gud skapat man och kvinna för att de ska leva tillsammans.

Sofia berättar om första gången hon uttalar högt för någon människa att hon tror att hon är lesbisk:

Jag var 24 år och med i Vineyard och bad att få prata med min pastor i ett själavårdssamtal och han var den första person som jag nånsin sa till att ”jag är rädd för att jag kanske är lesbisk”. Och då reagerade ju han med tystnad. Han sa ingenting på en jättelång stund. Och jag trevade mig fram och försökte prata på och till slut så förstod jag att det var lika bra att byta ämne för han hakade inte på överhuvudtaget.

Som tidigare har beskrivits kan tystnadens verkningar vara än mer kraftfulla än negativa uttalanden.

Även i Edsingers och Bakers bok *Bekänna färg: Kyrka och hbtq i en regnbågsfärgad värld* (2019) beskrivs olika former av omvändelsemetoder. Mary Jønland skriver utifrån egna erfarenheter ett kapitel under rubriken ”Identitetskamp och helgelseprocess”. Hon skildrar ett liv kantat av svår psykisk ohälsa. Redan som tonåring upplevde hon en dragning till kvinnor, men det var inte förrän i vuxen ålder som hon erkände såväl för sig själv som andra att hon var lesbisk. Sjukvårdare, terapeuter och även en präst försökte få henne att acceptera sin identitet som lesbisk, men själv kände Jønland att det var ”något djupt inom mig som protesterade

mot min lesbiska identitet” (Edsinger & Baker, 2019, s. 92). Hon fick då kontakt med en själavårdare som vann hennes tillit. Jønland skriver:

Under tiden hos henne förmedlade hon ett annat budskap. Jag var inte född sådan, utan detta var som all annan synd ett resultat av syndafallet. Något hade sparat ur på grund av synden, vilket lika gärna kunde vara andras synd mot mig som min egen [...] Hon tog avstånd från min identitetsuppfattning och var tydlig med att jag var skapt som kvinna och att min lust, enligt Bibeln, skulle stå till mannen (Edsinger & Baker, 2019, s. 93).

Med hjälp och stöd från själavårdaren fattade Jønland beslutet att ”avsäga sig sin lesbiska identitet”. Det blev början på en lång process där ”många tankegångar behövde korrigeras, och en del av det jag tidigare hade lärt mig måste bytas ut helt och hållet” (Edsinger & Baker, 2019, s. 93). Hon beskriver fyra tydliga anhalter under denna resa: hon sade ja till livet med Gud i enlighet med hans normer, hon satte ord på de syndiga handlingarna, hon avsåg sig sin lesbiska läggning och slutligen bekände och omvände hon sig från sin synd, i tankar, ord och gärningar. Idag menar Jønland att hon är ”fri” och omvänd; hon kan ha nära väninnor utan att bli förälskad i dem och hon beskriver också att hon intresserad av män.

Ytterligare en berättelse baserad på egna erfarenheter i Edsingers och Bakers bok kommer från en man som kallar sig Peter. Han skriver om när han besökte True Freedom Trust (TFT) i England. TFT är en organisation som anordnar konferenser och föreläsningar samt stödgrupper och själavårdssamtal för personer som ”kämpar med samkönad attraktion”.³⁰ Han fick träffa en av ledarna för TFT-arbetet, Martin Hallet. Peter skriver:

Martin uppmuntrade mig att medvetet odla sunda relationer med män och våga ta emot kärlek och accepterande. Han sade också att min sanna identitet inte var att jag var homosexuell. Han betonade att tankar eller känslor inte är synd, utan att det i Bibeln är själva *handlandet* som är synd. Detta hjälpte mig att hantera mina känslor, och jag befriades från mycket av den skam som tidigare hade plågat mig. (Edsinger & Baker, 2019, s. 138)

Idag är Peter gift med en kvinna och har barn. Han skriver att även om han fortfarande kan kämpa med sina homosexuella känslor är de inte längre hans identitet. För varken Mary och Peter är det förenligt att vara kristen och leva som hbtq-person och med hjälp av själavårdande samtal och stöd har de lyckats skapa ett liv där homosexualiteten inte längre får något utrymme. Även om båda beskriver svårigheter på vägen – Peter skriver: ”jag är inte befriad från frestelser, men jag gör ett val och försöker följa mitt hjärtas övertygelse” (Edsinger & Baker, 2019, s. 139) – ser de beslutet de tagit som det enda rätta. Mary säger: ”Idag vet jag med hela mitt hjärta att jag är skapt som kvinna, för att kanske ingå ett förhållande med en man” (Edsinger & Baker, 2019, s. 95).

Som tidigare nämnts finns en rad studier som konstaterar omvändelseförsökens negativa inverkan på hälsa, sexualitet och relationer. Ändock förekommer metoderna, vilket inte minst blir tydligt i Edsingers och Bakers bok. Tidigare forskning visar att omvändelseförsök förekommer i större utsträckning i religiösa miljöer än andra (Maccio, 2010). En stark religiös miljö kan således tolkas vara den främsta anledningen till att omvändelsemetoderna förekommer.

”Djävulen skjuter sina pilar”

Religionssociologerna Ole Riis och Linda Woodhead använder begreppet ultra-internalisering för att beskriva när en grupp människor ”considers the true religious emotions to be only those that conform with the authorized framework and guidance of the community” (Riis & Woodhead, 2012, s. 134). De känslor och uttryck som inte stämmer överens med kyrkans lära betraktas som farliga eller onda. I en ultra-internaliserad grupp blir medlemmarna ständigt vägledda, kontrollerade och får lära sig att internalisera vilka känslor som är lämpliga och inte lämpliga att ha och ge uttryck för. Den hårda kontrollen legitimeras av att medlemmarna ses som syndare som behöver disciplineras och renas. Denna typ av gemenskap kännetecknas av en hierarkisk ordning och en stark ledning där de enskilda individernas subjektiva känslor undertrycks. Det är tydligt att ett ifrågasättande av ledarna innebär ett ifrågasättande också av Gud.

I frågor som rör hbtq är den ultra-internaliserade hållningen i regel ytterst värdekonserverativ, med en fördömande syn enligt vilken samkönade relationer går emot Bibelns auktoritet. I dessa sammanhang ses det som

omöjligt att vara bibeltrogen och "sann" kristen om man inte samtidigt fördömer homosexualitet. Flera av intervjupersonerna har erfarenheter av den sortens församlingar som betecknas som ultra-internaliserade. Riis och Woodhead (2012) använder vidare begreppet emotionell organisering för hur religiösa regimer skapar strukturer för känslor. I regimernas strävan efter en idealisk "alternativ ordning" ges medlemmarna referenspunkter att navigera efter. På så sätt skapas en emotionell mall som fungerar som rättesnöre under hela livet. Om exempelvis självuppoftande kärlek är den starkaste emotionen i en religiös regim bör den utgöra grunden i alla relationer och åsidosätta andra, oförenliga emotioner. I dessa kontexter kan helande, botande och andeutdrivning motiveras som sätt att bli av med oönskade känslor och beteenden.

William berättar att han efter sin skilsmässa började gå i samtal hos en själavårdare för att förstå sig själv och sina känslor. Han säger:

När jag var hos själavårdaren eller den här psykologen, så vid första mötet så är det mycket om Gud och djävulen och att djävulen skjuter sina pilar på en, och att homosexualitet skulle vara en synd. Jag tänkte inte så mycket på det då men när jag kom hem blev jag väldigt irriterad så andra gången jag träffade henne så sa jag att "Det där tar inte jag. För mig är det bullshit. Lägg bort den kristna attityden för det är inte därför jag är här" [...]

William berättar vidare att eftersom han var en central person i kyrkan och på så sätt "stod nära Gud" ansåg själavårdaren att han var mer utsatt för frestelser:

Hon sa: "Du jobbar i kyrkan, du är pastor, du kommer få ta mycket frestelse och det här är en frestelse". Men jag bara: "Det är ju ingen frestelse, det här har jag ju alltid känt och tänkt och det har jag sagt klart och tydligt också när jag haft undervisning i kyrkan för mina ungdomar och de frågar om homosexualitet: "Jag tror inte homosexualitet är en synd. Jag tror inte det är något vi väljer utan något som vi är".

En bild av att homosexualitet är en frestelse som kommer från djävulen är återkommande i värdekonservativa frikyrkliga samfund. I Jessica Perssons (2003) intervjustudie med frikyrkliga ungdomar ses homosexualitet inte som något medfött då Gud aldrig skulle skapa en människa som homosexuell. Som kristen anses man stå under Guds beskydd, men det är den kristnes egna ansvar att bevaka vilka tankar och känslor som släpps in i kroppen och sinnet – och vilka som till varje pris bör undvikas. Riis och Woodhead (2012) beskriver att passioner och starka (erotiska) känslor ofta ses som frestelser från djävulen. Dessa kan övervinnas genom kontroll, disciplinering och kristen undervisning. Det krävs dock ett gediget arbete för att guidas, inspireras, disciplineras och tränas till rätt känslor och förvisa de oönskade känslorna. En pappa till en av intervjupersonerna är pastor i en karismatisk församling. Hon berättar att hon blev jätteledsen när hon fick veta att pappan haft många samtal för att hjälpa personer bort från homosexuella känslor. Hon säger:

Det är många som kommer till pappa som känner sexuella känslor dels för personer av samma kön, men också för barn som de vill ha hjälp med att jobba bort. Och då försöker han hjälpa dom att möta Jesus och så att de får välja en annan väg, liksom [...] Jag blev jätteledsen när han sa att han hade hjälpt folk att få bort homosexuella känslor.

Charlotta: Berättade han hur det gått till?

De ber tillsammans och så. Och där blev jag jättejättejätteledsen, typ. Jag tänkte att det finns så många som jag, som känner sig oaccepterade och att de... Det som många behöver, det är ju att höra att "jag förstår... okej, du kanske känner dig annorlunda men det är okej". Man behöver inte bara acceptans, man behöver stöttning som hbtq-person inom kyrkan. Och därför gör det mig så ledsen att pappa... jag vet inte vilka de här människorna är och hur många han har pratat med, men jag tänker så här "lever de idag ens? har de valt att leva ensamma på grund av min pappa?" Alltså du vet, det blev jag jätteledsen för.

När Sofia studerar till pastor har hon ett möte med klassföreståndaren där hon berättar att hon träffat en tjej som hon blivit kär i. Hon säger:

Han reagerade med att berätta för mig att jag inte skulle få någon tjänst i det samfundet, att det inte fanns någon församling som skulle vilja anställa mig. Han rekommenderade mig att välja leva i celibat och att inte prata för mycket om det. Sen kallade han in mig under det året som jag läste där i massor av samtal. Jag skulle sitta i samtal med honom och det var ju för att han skulle övertyga mig om det felaktiga, det teologiskt felaktiga i vad jag kommit fram till, och rektorn på den skolan satt jag också i massor av samtal hos. Och det är så konstigt, jag fattar inte i efterhand hur jag kunde gå med på det men det handlade så mycket om att det där var ju mitt liv. Jag levde i den miljön. Det var så självklart för mig, att självklart måste de få tukta mig. Och det som är så fult och så lurigt i den här miljön är att de gjorde det på ett... med en fernissa av ödmjukhet. Båda två var ansedda som väldigt ödmjuka människor... kärleksfulla fina människor. Men de var så hårda mot mig. De var så hårda! [...] Han [läraren] skulle skicka en teologisk text till alla i klassen för att läsa och förbereda sig inför det här samtalet och sen bad han mig att skicka en teologisk text som kunde försvara min hållning. Han var ju teolog och jag hade läst en månad teologi. Och jag hade aldrig haft kontakt med några andra homosexuella kristna. Jag visste ingenting om hur man kunde tolka eller... jag visste bara mitt liv. Jag visste bara mina känslor.

Sara Ahmed använder väggen som en metafor för att beskriva upplevelser av att inte bebo normerna. Hon skriver:

Väggen är det vi kolliderar med; det är historien som har cementerats och blivit en barriär som nu är massiv och påtaglig, ett hinder för förändringar och för vissa personers rörlighet, en barriär som förblir osynlig för många, osynlig för dem som kan strömma in i de rum som skapas av institutioner (Ahmed, 2011, s. 12).

Med hjälp av väggen som metafor kan vi reflektera över hur hinder kan vara fysiska, hur de kan finnas i världen men ändå bara utgöra hinder för vissa individer. Väggen är en metafor, men den är också verklig eftersom effekten av den är det: den stoppar. Men den stoppar inte alla och den är inte heller synlig för alla. Ahmed skriver: "Väggen dyker upp som en reaktion på försöken att ändra på en befintlig ordning. När ingen försöker ändra på något, så behövs ingen vägg; då behöver inget blockeras eller stoppas" (Ahmed, 2017, s. 156). När Sofia blev kär i en tjej reste sig samtidigt en vägg, ett hinder som gjorde att det inte var möjligt för henne att bli pastor, trots att hon var antagen och redan hade påbörjat utbildningen. Ahmed (2017, s. 165) skriver: "Om väggar är något som stoppar vissa kroppar, så är väggar något som du inte märker om du inte blir stoppad: om du passerar igenom. Än en gång: det som är det allra svåraste för vissa existerar inte ens för andra".

Andeutdrivning

I Ulrikas barndomshem fanns en tavla med foton på henne och hennes syskon uppsatt på väggen. Hon berättar att hennes föräldrar hade ett ankare i ett halsband som de flyttade runt mellan bilderna. Det barn som hade ankaret över sin bild var starkast utsatt för djävulen. Hon fortsätter: "Så då har de särskild bön för det barnet som ankaret hänger på. Så då kunde man se att 'oj nu hänger ankaret på Dennis, då har han det tufft, nu ber de för honom'. Och 'jaha nu hänger ankaret på mig igen...'" Jag frågar henne om hon kommer ihåg hur det kändes att se ankaret över sin bild. Hon svarar: "Att man bara var allmänt dålig och värdelös som människa. Eller så var det djävulen". Ulrikas föräldrar var övertygade om att hon var besatt av onda demoner, vilket ledde till att Ulrika själv började tro att hon var besatt av djävulen. Hon säger:

Pappa ansåg att jag var i djävulens klor och på villovägar och att det var en strid mellan det onda och det goda i mig, kring mig och de bad och de bad och de bad, och de pratade om att mina ögon inte lyste längre som förut och fick allt att handla om det andliga. Och det var ju... det var ju synd om mina föräldrar, det

var synd om dom som hade ett barn som hamnat i klorna på djävulen. Och de gick ju helt upp i den offerrollen.

Ulrika utsattes för andeutdrivning. Hennes föräldrar var mycket oroliga för henne eftersom hon inte längre ville vara med i församlingen. De kontaktade äldstemännen i församlingen. Hon fortsätter:

Så ringde det på dörren och det kommer in fyra män i kostym och det var ju typ alltid så som jag såg dom i kyrkan. Männen i kostym som härjade runt i det där bönerummet. Och då var de verkligen så här supermjuka och snälla först. ”Vi vill bara... och dina föräldrar är så oroliga... vi vet ju, Ulrika, att du är så älskad av Jesus och han kommer aldrig att lämna dig” och alltså de gick in med att... ”Han längtar efter dig. Kan vi bara få be för dig? [...] Kan du sätta dig här?” och de hade ställt en av våra stolar i rummet och så bad de mig sätta mig på stolen och så stod de runt mig i en ring och nån la en hand på huvudet och nån på min kropp och sen så började de be. Be och trycka ner mig lite i stolen. Jag kommer ihåg trycket på kroppen och sen så är mamma och pappa där också nånstans och går runt och ber. Var mina syskon är, det vet jag inte. Det känns som de är hemma men att de aktar sig. Typ som det finns en förväntan i hela hemmet att nu sker det. Nu ska det ske ett mirakel här. Ulrika ska bli fri. Men jag känner ju ingenting... det händer ju inget mirakel. Och till slut så blir jag irriterad. Sen minns jag inte så mycket mer. Jag minns bara att jag blir lite arg efter ett tag. Jag vet inte om jag blir arg på mig själv för att det inte funkar eller arg för att det inte funkar eller arg för att de utsätter mig för det men jag blir arg och jag tror att jag går därifrån. Jag avbryter det på nåt sätt i alla fall.

Religionssociologen Michael Wilkinson redogör för att i pingströrelsen uppfattas kroppen som ”a site for a type of battle that manifests through interpretations of good and evil” (Wilkinson, 2017, s. 26). För att kunna förstå praktiker som andeutdrivning måste vi, menar Wilkinson, place-

ra in dem i de evangelikala och pentekostala kontexterna. Här ses andeutdrivning som en läkande kraft som innebär ett medkännande med människor vars kroppar tros vara besatta, vare sig besattheten tar sig uttryck i sjukdom eller onda andar och demoner. Enligt Csordas (1997, s. 41) identifieras förekomsten av demoner genom "uncontrollable persistence of sins or negative forms of thought, emotion, and behavior". Ulrikas föräldrar ansåg att dottern levde destruktivt och att det bästa sättet att hjälpa henne var att driva ut de andar som de trodde hon var besatt av. Även Eli berättar om att andra församlingsmedlemmar ansåg att han var besatt av demoner. En kvinna skrev ett brev till Eli där det stod: "Du lever i mörker och jag har sett att det finns demoner kring dig". Eli säger: "Och det var väl lite droppen då. Då ville jag inte gå tillbaka dit". Jag frågar hur det kändes och får svaret:

Jag blev fruktansvärt ledsen, jag blev helt förstörd. Det kändes som jag verkligen behövde välja och jag visste att jag kan inte välja kyrkan för att det... jag har liksom... jag har redan gjort det så länge och jag mår så dåligt av det här. Så, ja... jag sa att jag måste välja sann mot mig själv, jag måste välja att få leva liksom som trans.

Eli såg ingen möjlighet att leva som transperson i sin församling och ställdes inför ett vägval, där han inte såg någon annan utväg än att lämna kyrkan. När jag frågar Ulrika hur hon mår idag utifrån de svåra erfarenheter hon har svarar hon att när det inträffar oförutsedda händelser eller olyckor så tänker hon direkt att det är Guds straff för att hon lever på det sätt hon gör:

Jag förstår liksom att jag har ett värde men jag har ju konsekvenser av våldet och det förakt som har uttryckts kring hbtq-personer i hela mitt liv. Det självföraktet sitter ganska djupt. När jag har hamnat i de här kriserna så slår tanken till att det är Guds straff. Då blir jag varse att det kan gå ganska snabbt för mig att slås tillbaka liksom. Så jag måste hela tiden jobba på det här och välja att ha en positiv gudsbild och välja att tro att jag inte är ond och syndig och ska straffas.

I vilken omfattning omvändelsemetoder och andeutdrivningar existerar i frikyrkliga gemenskaper är inte kartlagt, men utifrån erfarenheterna hos dem jag intervjuat för denna studie är det tydligt att de förekommer. Ingen av dem har erfarenhet av omvändelseprogram av mer formell art, även om några har blivit rekommenderade att delta i sådana. Det har då handlat om program utanför Sverige.

En kamp mellan ont och gott

Inom vissa delar av den karismatiska kristendomen är kampen mellan det onda och det goda ständigt närvarande. De karismatiskt kristna kallas att delta i striden mot ondskans krafter, där änglar och demoner är realiteter som deltar. Världen ses bokstavligen vara angripen av onda andar, vars syfte är att sprida rädsla och uppmuntra till omoral. Som bakgrund står idén att en alltmer intensiv strid pågår eftersom vi lever i de yttersta dagarna av mänsklighetens historia. "Pingstväckelse är hänförelse och apokalyptik men ordnat i företag och församlingar", skriver kyrkohistorikern Joel Halldorf (2020, s. 92). De som jag har talat med som är medlemmar eller har varit medlemmar i karismatiska miljöer skildrar en sammansvetsad gemenskap med stark tillhörighet och nära relationer. I karismatiska församlingar dras ofta en tydlig gräns mellan medlemmar och icke-medlemmar. Meredith McGuire (2008) visar i sin studie av karismatisk katolicism att personer som tillhör en religiös minoritet i sina värderingar, sin tro och livsstil ständigt utmanas av det omgivande samhället. Detta leder till att medlemmarna blir alltmer beroende av varandra för att bekräfta sin tro och för att hålla det övriga samhällets normer och värderingar på avstånd. Jessica Moberg (2013) diskuterar McGuires slutsatser i sin studie av karismatisk kristendom i Sverige och menar att denna minoritetsställning upplevs ännu starkare bland hennes informanter. Moberg tolkar detta som en konsekvens av att Sverige är mer sekulariserat, att det inte är lika accepterat att vara kristen här som i USA. Hennes resonemang delas av Woodhead (2007) som menar att religiösa individer i sekulära samhällen tenderar att bli än mer restriktiva och konservativa i sitt trosutövande. Enligt Woodhead blir detta särskilt tydligt i intimitet och sexualitet.

"Är du Guds barn eller djävulens barn?"

Christina beskriver hur det gick en tydlig gräns mellan dem som tillhörde kyrkan och dem som inte gjorde det. Hon säger:

Dom sa ju att "Tillhör du inte Gud så tillhör du djävulen och du som är Guds barn, vilka ska du umgås med? Dom som tillhör djävulen eller dom som tillhör Gud? Jamen är dina föräldrar frälsta? Nä, är de inte frälsta då tillhör dom ju djävulen, vem ska du ägna tid tillsammans med?" Och det skapade ju också ett avstånd.

Denna tydliga gräns mellan ont och gott framkommer även i intervjun med Sofia. När hon övervägde att lämna den karismatiska församling där hon var ungdomspastor reagerade pastorn och andra församlingsmedlemmar mycket starkt:

Att sitta där och få höra och se deras sorg och gråt och den här pastorn, han sa till mig att oavsett hur du kommer göra nu så kommer du bli en stark förkämpe för antingen det ena eller det andra. Han sa att "det är du som måste välja liv nu, och du vet ju vad vi tycker och vad Gud tycker, men oavsett hur du väljer så kommer du bli en farlig motståndare". Ungefär så, det var ungefär det jag skulle förstå. Att här är ett krig, här är en skiljelinje och om jag väljer att gå över den linjen då är jag deras fiende. Han sa inte riktigt så men det var tydligt att det var det han menade. Det var som att jag valde att gå utanför deras beskydd och utanför Guds beskydd och utanför deras gemenskap. Och dom har aldrig hört av sig till mig efter att jag gjorde mitt val och jag har ju inte hört av mig till dom heller.

Med Ahmeds (2006) ord är Sofia på fel spår, "out of line", och det blir ytterst viktigt att med alla medel (gråt, övertalning, hot) få henne att förstå det. När hon ändå valde att lämna blev hon en motståndare och fiende. De starka reaktionerna som Sofias val väckte visar hur känslor kan förstås som kraftfulla rörelser. I sin studie om frikyrkoungdomar frågar Persson (2003) en av sina intervjupersoner, Therése, vad hon tror det beror på att

någon blir homosexuell. Therése svarar: "Om man är kristen, då lever man ju under ett visst beskydd och då står man, då kan inte djävulens attacker nå en [...] om man står utanför det här beskyddet så tror jag att man på något sätt, ja då blir man attackerad". För den karismatiskt kristne gäller det att ständigt vakta sig själv så att djävulen inte kan få tillträde. För den som inte är kristen finns inte detta beskydd och därför kan djävulen lättare påverka till felaktiga tankar och handlingar. Charlie, som växte upp inom sjundedagsadventismen, tecknar en världsbild uppdelad i ont och gott där domedagsprofetior och hot om helvetet var en del av tillvaron:

Hela den här moraliseringen kring... alltså sjundedagsadventismen har för mig varit väldigt mycket domedagsprofetior i vad man får och inte får göra. "Du hamnar i helvetet om du gör på det här sättet". Det har varit väldigt hårt så.

Charlotta: Som ett fördömande?

Charlie: Ja, i mångt och mycket, om många saker. Det var väl det sättet jag växte upp, för att få en moralisk kompass också, så det har ju alltid funnits där.

Det som Charlie beskriver återkommer i fler intervjuer. Många återger att de har fått lära sig att strukturera världen i gott och ont, rent och orent och att det innebär en ständig (andlig) kamp att leva rätt som kristen. Även om varken Charlie eller hans föräldrar tillhör församlingen idag har församlingens världsbild påverkat hen:

Jag tror att det är för att dom har en väldigt snäv kunskap och deras kunskap kommer ifrån nån slags religiös ingång, liksom. Dom är ganska svartvita i sitt tänk om vad som är rätt och fel och vad det innebär att göra rätt och fel, för det är så himla hårt inom sjundedagsadventismen. Det finns liksom inga gråzoner överhuvudtaget utan att gör du fel så är du dömd att hamna i helvetet. Så.

Charlotta: Men tror du att det är så de ser på dig utifrån att du

kom ut som lesbisk och att du nu har transinsikt, är det något som du skulle komma till helvetet för?

Charlie: Ja, det tror jag absolut. Det tror jag. Sen är jag ju inte deras barn, så då kan man nog separera det litegrann. Men i alla fall från farmor och farfar så får jag känslan att det är något som är farligt att prata om och att de nästan blir rädda att det ska gå över till dom, att den synden som jag gör kan drabba dom. Alltså jag kan få en sån känsla att de blir väldigt rädda.

Charlie pekar på att det finns en rädsla hos släktingarna för att den synd som de anser Charlie begår kan komma att drabba även dem. Det är något som blir farligt att överhuvudtaget tala om.

Ulrika beskriver hur hela hennes uppväxt präglades av att homosexualitet representerade det onda:

Jag kan citera min pappa om ”de där äckliga bögar, man skulle sätta dom på en öde och spränga dom i luften och må Gud lik-som”... ja att hiv är straff, Guds straff och ja men allt det här att det är onaturligt och sjukt [...] Jag uppfattade honom som otroligt rädd för bögar. Extremt så ”usch!” Minsta lilla på tv eller om det var nåt, som Jonas Gardell... han kunde börja prata i tungor när det kom upp nåt sånt.

Charlotta: Som ett sätt att hålla det borta?

Ulrika: Ja, som att rena hela rummet. Satt vi och kollade på Melodifestivalen och det var nåt queerinslag så kunde han bli väldigt så... ”I Jesus namn” och börja tala i tungor.

Enligt Moberg (2013) anses tungotalet i dessa miljöer ha kraft att både förändra situationer och fungera som ett vapen i kampen mot mörka makter. För Anna är djävulen verklig och närvarande och av rädsla att påkalla honom undviker hon att uttala hans namn. Hon förklarar:

Vi har tre röster i oss som talar. Att jag har rösten som Annas röst, nu talar Anna, nu är det hon som tycker och tänker, min

egen ande, så. Och så finns det också det som kommer från Gud, Jesus och den helige Anden, och så finns den ondes röst. Som kan tolka in saker i oss. Och dessa röster konkurrerar hela tiden om fokus i människan. Och jag tror att det kan vara väldigt svårt att höra liksom vad som är Guds röst och vad som är min egen röst och vad som är... jag vill inte ens säga hans namn... jag säger där nere, han där nere, för han är där nere och han ska inte sticka upp varken sin fingertopp eller sin hand. Vi ska sätta foten på, att nu stannar du där nere.

Anna stampar till med foten under bordet för att visa att "han" ska vara kvar där nere. Eftersom Anna tidigare under intervjun framfört att hon ser "utlevd homosexualitet" som synd, frågar jag om "han" är den som står också för homosexualiteten:

Öh... [suckar] Jag tänker inte att det är han som står för ... homosexualiteten, för då tar man ju bort människors tankar och känslor. Man behöver ha en mer nyanserad bild än så, men jag tänker att det finns olika saker i livet som kan liksom... så att säga... blockera kontakten med Gud, så, fast vi inte vill det [...]. Och jag tänker att om Gud är kärlek och det är han ju, och han är ljus och det är han, och han har skrivit i sin bok och förklarat för oss vad som är ett bra liv och skrivit att det är inte rätt, det livet, så...

Charlotta: ...att leva som homosexuell...?

Anna: ...att leva som homosexuell och då tänker jag... för Gud är ju också sanning och han är helig och då tänker jag att om Gud har sagt det här och han talar sanning, då har han ju sagt hur vi ska leva för att kunna må bra och jag tror ju... jag tar Gud på orden även om det är smärtsamt och det har ju varit smärtsamt för mig. Jag har full förståelse för hur man kan känna åt alla riktningar eftersom jag själv varit där och vet hur jobbigt det är. Men jag tänker så här, att Gud är sanning och han har sagt sanningen och även om jag inte gillar det i min egen människo-

Anna, så känner jag att Gud har sagt sanningen och jag tror på Guds ord och då måste jag svälja den här beska medicinen och lita på Gud att han inte gör så här för att göra mig illa.

Charlotta: Och den beska medicinen då, den är att leva ensam då?

Anna: Det behöver det inte vara, men just nu så är mitt fokus som Gud har sagt till mig och jag vill berätta min historia. Det här har jag varit igenom och att jag har kommit fram till att det här är rätt och det andra var fel, för det står så i Bibeln och jag tror på hela Guds ord för jag måste ju också stå för vad jag har förstått och vad jag känner. Och jag vill gärna att andra människor får höra hela den berättelsen och jag har helt och fullt... jag vet hur alla olika nyanser i det känns, så jag har så mycket hjärta för de här frågorna. Jag vill att människor ska förstå att jag har varit i allt det där och vet precis hur starkt och jobbigt det är och hur mycket man kan vilja båda sakerna, liksom. Och ibland bara det ena att leva i den här homosexuella relationen och att Gud välsignar det här och ändå... jag har varit i mellanläget där jag ifrågasatt ”är det rätt? är det fel?”. Och jag har vacklat men har gått åt andra hållet och tagit Gud på orden.

I detta längre intervjuutdrag säger Anna hur hon erfar att Gud har talat till henne och fått henne att förstå att det är fel att ”leva som homosexuell”, även om hon tycker att det ibland är svårt att urskilja vilken röst som tillhör vem. För de karismatiska kontexterna framhäver Luhrmann (2007) vikten av att lära sig förstå när Gud talar. Centralt i Luhrmanns tankegång är att de karismatiskt kristna lär sig erfara Gud genom sina kroppar och urskilja när fysiska sensationer, tankar och känslor kommer från Gud och inte från dem själva.

Rädslan för Guds straff

Trots att det har gått lång tid sedan Ulrika lämnade den religiösa miljön finns tankar om att bli straffad av Gud fortfarande kvar. Hon berättar om när hon och hennes nuvarande partner försökte få barn och hon fick missfall:

Och där nånstans började jag ju känna att jag började komma i såna här gudsgrejer igen, det kan komma och gå. Jag började bli så här... det här är ett straff.

Charlotta: Vad skulle det vara ett straff för?

Ulrika: För att jag levde med en kvinna. Den ploppade upp gång på gång. Jag tänkte, jag är inte fri än. Så tänkte jag. Det här kanske är Guds straff för att jag lever i synd.

En rädsla för att bli straffad av Gud eller att bli besatt av onda andar förekommer hos flera av de intervjuade. Christina berättar att hon fortfarande är rädd för att bli besatt av onda andar, även om det är många år sedan hon lämnade församlingen och hon förnuftsmässigt anser att detta är nonsens:

Alltså, jag var ju ständig livrädd att bli besatt. Vaknade man på natten trodde man att nu är djävulen här och man levde hela tiden i det där. För i deras teologi så kan man bli andebesatt även om man är kristen. Och att bjuda in andar i sitt liv är ju att se på profana filmer eller läsa profana böcker, i allt fanns det en risk att bli andebesatt. För att inte tala om buddhastatyer eller afrikanska masker! Då fick man verkligen passa sig, vilket gjort att jag har haft buddhaterapi med mig själv för att kunna sova i ett rum där en buddhastaty finns. Alltså rent logiskt vet jag ju... men skräcken i... jag har verkligen fått träna på det.

Charlotta: I efterhand?

Christina: Ja! Nu! Det är alldeles nyligen jag har lyckats sova hos en kompis som har en buddhastaty och klara av att ha buddhan i samma rum. Tidigare har jag ställt buddhan utanför dörren, vilket också är så här... det är bara tok! Det är skrock! Det finns ju bara i huvudet, men sen tänker jag att det är nog säkrast att den står utanför. Det är så starkt integrerat i huvudet.

Christina återkommer till denna rädsla senare i intervjun:

Som yoga... ”Nänä, vet du vad. Så där mycket andlighet vill jag inte ha”. Så jag är hypersektkänslig i alla lägen. Jag har svårt att inordna mig, jag värnar min egen frihet så oerhört högt. Samtidigt så läser jag *Världen idag* och *Dagen* och så är det något som hugger tag i mig och jag tänker ”tänk om de har rätt, tänk om de ändå har rätt”. Den känslan finns kvar: ”tänk om jag lever så oerhört fel”...

Enligt Riis och Woodhead (2012) är de religiösa emotionella regimerna övertygande. De införlivas hos församlingsmedlemmarna under tidig barndom och upprätthålls sedan under hela livet. De skriver: ”We are always already located within complex patterns of social and symbolic relationships, and 'emotion' is a name we give to the multidimensional processes by which subjects navigate and negotiate within them” (Riis & Woodhead, 2012, s. 53). Även om känslorna har övergivits intellektuellt finns de mer eller mindre kvar i medvetandet och påverkar vad som är rätt att känna och riktigt att handla, något som blir tydligt i såväl Christinas som Ulrikas berättelser.

Jesu återkomst är nära

Flera av intervjupersonerna vittnar om en syn inom den karismatiska kristendomen där samhällets utveckling i form av lagar och normer för hbtq-personer är nära sammanbunden med den kristna eskatologin, läran om den yttersta tiden. Inom läran förkunnas att Jesu återkomst är nära förestående och tydliga tecken på detta är det samhälleliga moraliska förfallet. Christina säger: ”Det var någon reform och vår pastor tillika föreståndare och chef kom in och sa att ’nu är nog Kristi återkomst nära för nu har det skett ytterligare en förbättring för homosexuella lagligt sett så nu är den sista tiden kommen’”. Inför beslutsfattande om samkönade vigslar i Svenska kyrkan cirkulerade protestlistor i församlingarna där medlemmar uppmanades skriva under.³¹ Liselotte minns det som en enad hållning mot samkönade äktenskap i hennes församling. Hon säger: ”En efter annan sa att det här är ju den sista utposten mot världen”. Jag frågar vad som menas med det och hon förklarar: ”Då menas det att kyrkan har förändrats på så många sätt och gått i världens ledband, men det här ska de inte få oss att göra. Så att då var det minsann hårda ord och det här var

det mest fruktansvärda och nån tog upp Bibeln och började läsa och det här får vi inte få in innanför våra väggar”.

Cedersjö (2001) menar att talet om Jesu återkomst har fungerat som skrämseltaktik i många frikyrkliga sammanhang, där ett felaktigt, syndigt leverne kan innebära en risk att ”gå evigt förlorad”. Hbtq är i många karismatiska miljöer liktydigt med ett moraliskt förfall, som ett tydligt tecken på att vi ”lever i den sista tiden”.

Uteslutandets mekanismer och att lämna tron

Flera av intervjupersonerna har lämnat (eller blivit uteslutna ur) en församling och gått med i en annan, medan några helt har lämnat den kristna tron. De som lämnat tron har gjort det av olika anledningar, men samtliga uppger att det har att göra med att de är hbtq-personer. För många utgör tron och den religiösa gemenskapen en trygghet, och att inte längre ha kvar den riskerar att skapa en vilshenhet. Detta ger bland andra Ulrika uttryck för. Hon lämnade kyrkan vid 14 års ålder, då hon alltmer börjat tvivla på den kristna tron och se medlemmarna i församlingen som skenheliga. ”Jag började prova droger, tog droger regelbundet, drack mycket, festade mycket”. När jag frågade om hon hade kvar sin tro på Gud, svarar hon:

Ja... alltså... det är ju det. Jag ville ju inte det. Jag ville ju inte ha kvar tron, men när jag, så fort det hände något, typ att jag snedtände på nån drog eller hamnade i nåt som jag kände var övermäktigt, då bad ju jag. Det kunde de berätta sen att ja... ”Gud, vad du sneade igår” och du bara sa ”kan ni sjunga nån psalm?” liksom.

Trots att Ulrika inte såg sig som kristen längre bad hon till Gud och ville att de andra skulle sjunga en psalm för henne när hon hamnade i en svår situation som hon upplevde var övermäktig. Att be skapade en trygghet för henne. När Ulrika var på en fest träffade hon personer från ett kriminellt gäng. Hon blev ihop med en av killarna med högst status i gruppen och blev snabbt en självklar del i gänget. ”Nu i efterhand”, säger hon, ”känns det som jag drömmer när jag tänker på det”. Men samtidigt tycker hon inte det är så svårt att förstå hur hon drogs till den gruppen då dess

struktur påminde om de frireligiösa samfunden med sin starka gemenskap, sin tydliga hierarki och sina regler:

Jag kände mig supertrygg i den här miljön. Det är en hierarki och den känner jag igen, vet hur jag ska förhålla mig. Det finns ledare här, det finns regler, det finns kollektiva underförstådda regler och det finns uttalade regler. Jag tror också att jag kände att jag satte mig i någon form av respekt, för folk blev rädda. Och det tyckte jag var skönt. Så jag använde liksom den här gruppen som någon form av skydd också.

Jag frågar henne hur stor betydelse gruppen hade för henne och hon svarar snabbt och tveklöst ”våldigt stor”. Hon fortsätter:

Det blev liksom som en ny familj. Och det är ju det, det kan jag se som ett mönster i mitt liv, att jag har letat efter min familj. Men också för att... den här församlingen som jag har tillhört har ju varit en familj, kompisarna var som kusiner och liksom deras föräldrar var som fastrar och mostrar, det var liksom, det blev väldigt tomt utan det.

Några år senare fick Ulrika barn och gick på nytt med i kyrkan som aktiv under flera år. När hon sedan återigen valde att lämna fanns flera anledningar till beslutet, men den främsta, säger hon, var att hon började studera på högskola. I samband med att hon ”började förstå alla teorier och få ett språk” hamnade hon i en existentiell kris. Hon säger:

Samtidigt som det var så att om jag nu går en annan väg så kommer det att slå hårdare mot mig eftersom jag vet om Jesus och tackat ja till Jesus men sen vänder honom ryggen. Då är det ju bättre att inte ha blivit frälst [...] Jag kommer ihåg att jag kunde avundas mina vänner som inte visste vem Jesus var, för de skulle inte dömas.

Ulrika hade blivit lärd att Guds straff är hårdare för dem som tagit emot Jesus men sedan valt att lämna honom än för dem som aldrig blivit fräl-

sta. Hon började gå i samtal hos en kurator, något hon beskriver som avgörande för såväl beslutet om skilsmässa som att lämna kyrkan. Att lämna sin tro är en komplex process. Enstedt (2018) är kritisk till det fokus på tro och tillhörighet som han menar länge präglat de dominerande narrativen om religiös apostasi (att lämna en religiös tro eller övertygelse). I sin studie om muslimsk identitet ser han att många som lämnat islam ändå bibehåller vanor och ritualer från religionen. Han konstaterar att apostasi inte är ett linjärt händelseförlopp utan snarare en mångdimensionell process där faktorer som materialitet, symboler, kroppsliga och könade praktiker har stor inverkan. Enstedts resonemang går i linje med vad flera av dem jag intervjuat beskriver. Att lämna sin tro är för många en existentiell och komplex men också stegvis process. Christina berättar att hon i något sammanhang träffade en forskare som undersökte fenomenet att förlora sin kristna tro. Hon säger: ”Jag kommer ihåg att jag tittade på honom och tänkte: ’Hur kan folk förlora sin tro? Då kommer de bli förtappade, då kommer de ju till helvetet!’” Inte heller Laura, som nu står utanför allt församlingsliv, kunde förstå att det var möjligt att förlora tron:

Jag trodde aldrig att det skulle hända, men jag kände att jag hade förlorat min tro. Och verkligen, jag trodde inte att det kunde hända! Att om man hade en tro, att man kunde förlora den. Jag kommer ihåg att jag inte kunde förstå hur man inte kunde tro. Men dit kom jag. Ja [...] Och sen då när jag har träffat människor som beskriver ett liv utan tro ihop med att jag upplevde att det var tyst och tomt [från Gud] så har jag väl känt att man kan leva ett liv utan att tro och så har jag provat det. Men idag är jag ju då, vad ska jag säga... spirande... på nåt sätt som jag inte vet [skrattar].

Liksom Laura har William svårt att sätta ord på hur han upplever sin tro idag. Han säger: ”Jag vet inte faktiskt, rent ut sagt. Jag har kvar nån slags tro på att det finns någonting som är större än mig. Men tron på församlingen är nog ganska död”. Att inte ha kvar förtroendet för församlingen men ändå behålla en tro på Gud eller ”något större”, som William säger, återkommer flera av de intervjuade till. Paula lämnade sin församling

men är fortfarande troende. Hon säger: ”Jag kände att jag ville ha min tro i fred. Jag vill ha min dialog med Gud i fred utan *inputs* från hittan och dittan. Så då gick jag bara till Svenska kyrkan. Och det är så det ser ut idag”. Paula förklarar att det var viktigt för henne att gifta sig i Svenska kyrkan, trots att hon inte längre var medlem i någon församling:

Det har att göra med min tro. Med min gudstro och med revansch tror jag. Jag har faktiskt också rätt att tillhöra Gud. Jag vill leva lika mycket i de äktenskapliga reglerna som du, jag vill också praktisera monogami, jag vill praktisera kärlek i ett monogamt äktenskap med trohet. Jag tycker att värdegrunden i det kristna äktenskapet är i grunden gott.

Äktenskapet innebär för Paula att leva utifrån en kristen värdegrund. För henne är det viktigt att leva efter denna och på så sätt ”ha rätt att tillhöra Gud”, även om hon inte är med i någon församling.

Simon valde att lämna sin församling sedan han kommit ut som homosexuell. Han säger: ”Jag kunde inte längre fortsätta vara kvar i församlingen eftersom jag inte kunde få vara med på samma villkor”. Han reflekterar kring att hans tro har förändrats sedan han lämnade församlingen:

Nu så är ju min relation till Gud bra, han finns ju med, jag kan snacka med honom som jag alltid kunnat och jag ber med mina barn på kvällen. Sen har jag aldrig varit en bönemänniska och aldrig läst Bibeln, utan jag har varit en mer praktiserande... Jag har behövt församlingen och det kan man väl se när man har valt att lämna församlingen, så blir ju min tro något helt annat än vad den var tidigare eftersom jag inte praktiserar min tro idag.

Christina berättar att hennes erfarenheter från de karismatiska församlingar hon tidigare varit medlem i har satt djupa spår:

Jag är ju fortfarande troende. Jag går gärna på mina prästerliga vänners gudstjänster, men jag är så livrädd att hamna i en för-

samling som ska begränsa mig igen, så jag har valt att stå utanför en församling.

Charlotta: När du säger att du är livrädd, vad menar du då?

Christina: Jag har så mycket internaliserade fördömanden från de frikyrkor som jag har varit medlem i. Jag har fått höra så mycket hur fel jag är, så att ta risken att bli så fel igen... Alltså, idag kan jag tacka Gud för att jag inte blev präst. Och att jag slipper stå i en kontext där jag ska stå till svars för att jag har syns på en BDSM-klubb, jag har syns på Pride – jag orkar inte med en kristen kritik mot mig i något avseende längre. Så då får de gärna tro att jag inte är troende längre, det blir liksom lättare. Jag behöver inte bli kritiserad från det hållet.

På liknande vis förebär Lo att priset för att stanna kvar i den frikyrkliga kontexten var för högt:

Just när hbtq-frågan är så... det är inte realistiskt att vara medlem här, det är inte realistisk att förhålla sig det här. Det är inte en kamp jag kan bedriva där tyvärr, jag vet inte om det var en sorts feghet eller skyddsmarkör för jag visste väl att jag inte kunde bedriva... jag kunde inte ens ta upp det, det skulle förstöra. Jag ville inte utsätta mig själv för det. Så jag drog.

Enligt Enstedt (2018) kan de religiösa konforma gemenskaperna rymma ett socialt tryck som gör det svårt att lämna. Religionsvetaren Ann af Buren (2020) tar avstamp i Enstedts tankegångar och menar att samtidigt som det kan vara svårt att lämna den religiösa gemenskapen på grund av en social kontroll kan det också vara svårt att lämna ett sammanhang som länge har skänkt mening. Bland mina intervjupersoner finns erfarenheter av att lämna till följd av alltför stark social kontroll såväl som en stor ambivalens och ibland sorg över att inte längre få vara kvar. Gemenskapen, relationerna med andra församlingsmedlemmar, platser och ting har ett symboliskt och emotionellt värde som inte bara upphör. Markus säger: ”Jag hade väl alltid drömt om att få vara kvar i kyrkan. Drömmen om att

få vara med en man i kyrkan. Att få vara med en annan kristen man. Det hade väl varit drömmen. Men där är ju inte frikyrkan”. På liknande vis reflekterar Sofia: ”För det finns en längtan i mig. Det finns alltid en längtan tillbaka till en ganska självklar gemenskap och det som var bra med det, det goda i den typen av gemenskap”. Sofia beskriver en hemlöshet och ett sökande efter en mening som följt henne genom livet:

Den hemlösheten som jag upplevde då, den har jag ju burit med mig. Det blev en sådan otrolig livskris att jag blev fråntagen mitt hem, jag blev fråntagen mina vänner, min församlingsgemenskap, min framtidsvision, mitt yrkesval och meningen med mitt liv, som jag hade jobbat för i flera år, och den meningen har jag ju fortsatt att leta efter.

För Sofia och Markus liksom flera av de andra informanterna har uteslutandet eller övergivandet av den frikyrkliga gemenskapen orsakat mycket smärta och lidande. I detta avsnitt har jag återgivit deras erfarenheter av att ha blivit utfryssta från såväl familj som församling i samband med att de har kommit ut som hbtq-personer. Som jag tidigare beskrivit är det som särskilt utmärker de frikyrkliga församlingarna betoningen på gemenskapen och det kollektiva. Att bli exkluderad från en sådan tät gemenskap är extremt påfrestande. Återkommande ord som används för att beskriva dessa erfarenheter är kyla, tystnad, sorg och förtvivlan.